

УДК 327.5+339.924 (061.1ЄС)

НАПРЯМИ ТА ДИНАМІКА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ РЕФОРМ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Толстов С. В.

Кандидат історичних наук, доцент, провідний науковий співробітник Державної установи «Інститут все-світньої історії Національної Академії наук України».

Анотація. В статті проаналізовано структурні реформи та процеси інституціонального розвитку в ЄС в умовах глобальної економічної кризи. Представлено огляд дискусії, що стосується пошуку більш ефективних моделей управління в рамках інтеграційного об'єднання, пов'язаних з формуванням економічного і монетарного союзу. Визначено два потенційно можливих сценарії диференціації в рамках ЄС, які передбачають подальший розвиток інтеграційної взаємодії в Єврозоні на основі діючих договорів, та/або на основі укладання нових угод з частковою участю країн ЄС, згодних з впровадженням більш інтенсивних механізмів підпорядкування, координації та взаємодії.

Проекти реформування керівних органів та інститутів ЄС відображають відмінність цілей і походів брюссельської бюрократії і урядів окремих країн ЄС. Інституційні зміни зачіпають бюджетне регулювання, координацію економічної політики ЄС та його держав-членів, управління зовнішньоекономічною діяльністю, проблеми гуманітарного та соціального характеру, а також формування консолідованої спільної зовнішньої політики. Підписання міждержавного Договору про стабільність, координацію і управління в рамках економічного і монетарного союзу (2012 р.) стало одним із заходів, покликаних прискорити гармонізацію економічної політики окремих країн ЄС.

Економічне та політичне посилення Німеччини є одним з головних факторів, що впливають на спрямування та динаміку інституційних реформ у ЄС. У теперішній ситуації швидке втілення федеративних схем і принципів не видається реалістичним. Багато держав-членів ЄС продовжують наполягати на збереженні автономії у прийнятті рішень і віддають перевагу вибірковій участі в ряді спільних політик, механізмів і програм, що реалізуються в рамках ЄС. Прийняття Лісабонської версії установчих договорів ЄС передбачало обмеження і скорочення принципу «змішаної компетенції», який зберігався в багатьох сферах діяльності ЄС, та розширення сфери виключної компетенції Союзу. Однак з урахуванням посилення тенденцій багатополярності й зростання впливу Німеччини, у політичних колах деяких країн ЄС посилюються настрої на користь збереження повноважень національних урядів у прийнятті рішень і можливостей для лавірування у сфері зовнішньої політики.

Ключові слова: ЄС, Європейська Комісія, єврозона, інституціональна дилема ЄС, інтеграція, диференціація, «Бюджетний пакт», Економічний та Монетарний Союз.

Постановка проблеми. Глобальна економічна криза спричинила суттєве загострення суперечностей в Європейському Союзі, пов'язаних з розбіжностями в рівнях економічного розвитку окремих країн і територій. Ці суперечності були пов'язані з відмінностями економічних та соціальних моделей, невирішеними питаннями внутрішнього управління та незавершеністю інституціональних реформ. Усвідомлення гостроти проблем, з якими зіткнулося керівництво ЄС та його країн-членів, стимулювало пошук шляхів вдоскона-

лення управлінських функцій союзу, включаючи регулювання економічної й, зокрема, валютно-фінансової політики в його межах. Темпи та обсяги внутрішньої інституціональної консолідації, передбаченої Лісабонським договором 2007 р., виявилися недостатніми для подолання системної кризи управління, посиленої розбіжностями між економічними моделями, що застосовувалися урядами окремих країн не тільки в межах ЄС-28 (після вступу до ЄС Хорватії 1 липня 2013 р.), але й у різних країнах єврозони, до якої входить 18 держав ЄС (2014 р.).

Мета статті. Боргова криза в ЄС стала наслідком не стільки «бюджетної безвідповідальності» окремих країн, у чому справедливо звинувачували уряд Греції та деяких інших держав-членів, скільки результатом політики єдиних процентних ставок по державних боргових зобов'язаннях різних країн, які мали тенденцію до зближення та скорочення з початку 2000-х рр. Ця проблема зумовлювала складність впровадження режиму спільного економічного регулювання та застосування єдиної кредитно-грошової політики для всіх країн єврозони, а також спричинила гострі дебати довкола реформування системи управління в межах ЄС впродовж 2008-2012 рр. Головна мета дослідження полягає в з'ясуванні підходів політичних кіл ЄС до проблеми інституціонального реформування союзу в бік більшої керованості та посилення ефективності його інституцій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Європейські дослідники приділяють значну увагу вказаній проблемі. Серед праць останнього періоду слід насамперед відзначити аналітичні розробки експертів наукових і дослідницьких центрів, зокрема П. Качиньські [10], Й. Мортенсена [8], П. О'Бройна [9; 10] (Центр європейських політичних досліджень, Брюссель) М. Леонарда (Європейська рада з міжнародних відносин) [3], М. Ентіна (МГІМО-Університет, Москва) [5], а також низку статей в спеціалізованій політичній та економічній періодиці. Головну увагу дослідники приділяють положенням на ролі Договору про фінансову стабільність (набув чинності з 1 січня 2013 р.) та подальшим спробам реформування договірної бази ЄС. Серед робіт українських авторів варто відзначити дві аналітичні доповіді співробітників Національного інституту стратегічних досліджень, підготовлені в 2012 р. [1; 4].

Основні результати дослідження. Одним з перших кроків у напрямку врегулювання фінансової кризи в ЄС стала німецько-французька ініціатива зі створення «економічного уряду» для країн єврозони. Німецько-французький план, висунутий у березні 2010 р., пропонував «посилення координації фінансової політики в межах ЄС» [7]. При обговоренні цього плану в керівних інституціях ЄС виявилися істотні розбіжності. В загальних рисах перелік реформ було узгоджено лише в другій половині 2011 р. після досягнення згоди з основних питань між канцлером ФРН А. Меркель і президентом Франції Н. Саркозі.

По завершенні переговорів у Парижі (16. 08. 2011 р.), А. Меркель та Н. Саркозі визнали необхідність більш тісної інтеграції країн єврозони як ядра ЄС. З цією метою було вирішено прискорити створення економічного уряду єврозони та ввести спільний для всіх країн цього об'єднання податок на фінансові операції. До повноважень економічного уряду пропонувалося віднести контроль за виконанням фінансової дисципліни та розробку правил, пов'язаних з суворим дотриманням бюджетного балансу в 17 країнах єврозони. Зміст плану А. Меркель та Н. Саркозі полягав у спробі легалізувати координаційний механізм єврозони «в форматі регулярних самітів всіх країн спільноти», що мають збиратися принаймні двічі на рік. На цій стадії дебатов створення «економічного уряду валютного союзу» в форматі регулярних зустрічей на рівні глав держав та урядів подавалося як тимчасовий засіб, розрахований як мінімум на 2,5 роки. В національних конституціях пропонувалося закріпити зобов'язання країн-членів єврозони ухвалювати лише збалансовані бюджети. Бідніші країни пропонували розв'язання проблем боргової кризи

шляхом випуску єдиних облігацій єврозони на заміну національних боргових інструментів. Окрім цього висловлювалися пропозиції щодо уніфікації податкової політики з метою приведення до спільного знаменника правил гри стосовно податкових пільг та преференцій, які надавалися фінансовим установам урядами окремих країн єврозони. Втім, в своїй публічній частині франко-німецька ініціатива не передбачала способів запобігання кризовим чинникам на ранніх стадіях їх виникнення, хоча й наголошувала на необхідності прискорення перебудови ЄС на засадах політичного союзу.

На саміті ЄС 2 березня 2012 р. було підписано міждержавний Договір про стабільність, координацію та управління в межах економічного і монетарного союзу (Treaty on stability, coordination and governance in the Economic and Monetary Union, TSCG), який іноді називають «Бюджетним пактом», або навіть договором Маастрихт-2. Згідно з цим документом (набув чинності з 1 січня 2013 р.), граничний рівень бюджетного дефіциту в країнах ЄС не має перевищувати 0,5% номінального ВВП, або до 1%, якщо державний борг країни становить не більше 60% ВВП. У разі тривалого порушення цих вимог на уряд певної країни будуть накладатися стягнення в розмірі не більше 0,1% від її сукупного ВВП [12, р. 16]. Стаття 6.3 договору визначає, що ці положення мають вважатися «спеціальною угодою» сторін у відповідності до ст. 273 Договору про функціонування ЄС. (В робочому варіанті цей документ мав назву «міжнародний договір про посилені економічний союз»). Підписаний у формі зобов'язуючої міжнародної угоди «Бюджетний пакт» передбачає, що з 1 березня 2013 р. будь-яка фінансова допомога з боку Європейського стабілізаційного механізму надаватиметься лише тим країнам, які ратифікували цей договір та за умови закріплення в їхньому національному законодавстві норми про збалансований бюджет. Впродовж п'яти років положення договору мають бути інкорпоровані в законодавство ЄС, що зробить його обов'язковим для всіх країн союзу. Однак до того часу його застосування поширюватиметься лише на країни, які використовують євро в якості власної валюти. Інші члени ЄС мають виконувати цей договір якщо вони ухвалять рішення про вступ до єврозони, або висловлять намір застосовувати його положення на більш ранніх, підготовчих стадіях [12, р. 20, 24].

Започатковані зміни та нововведення ставили мету подолати структурну слабкість проголошеного в 1992 р. валютного союзу. Одним з таких засобів вважається значене посилення повноважень Європейського центрального банку (ЄЦБ). Єврозона має сильну економіку зі стабільним позитивним сальдо торговельного балансу і найбільшим у світі ВВП, однак не створила потужного грошово-кредитного регулятора, оскільки країни-учасниці валютного союзу з політичних міркувань ухилялися від передачі повноважень своїх центральних банків на наднаціональний рівень. Однак у «Бюджетному пакті» не було жодної згадки про посилення повноважень ЄЦБ. Лише визнавалася важливість створення за окремим договором Європейського стабілізаційного механізму як «елементу глобальної стратегії з метою зміцнення економічного та монетарного союзу» [12, р. 7]. Тому в довгостроковій перспективі країни єврозони намагатимуться розширити повноваження ЄЦБ, аби перетворити єврозону на більш згуртований та автономний сегмент глобальної економіки. Іншим напрямком економічного реформування вважається сприяння створенню уніфікованого європейського ринку капіталів, включаючи започаткування єдиного ринку державних облігацій, регламентацію транскордонних банківських злиттів і поглинань, що стимулюватиме становлення більш консолідованої європейської банківської системи.

З 2010 р. ЄЦБ розпочав практику непрямого порушення правила, яке забороняє його участь у фінансовій політиці окремих країн. Головними ознаками такої практики стали прийняття в заставу державних облігацій окремих країн та їх прямиї викуп, а згодом – на-

дання банкам масштабних трирічних позик за пільговою ставкою. У грудні 2011 р. ЄЦБ надав банкам країн єврозони кредитів на суму близько 489 млрд. євро під 1% річних для викупу державних боргових облігацій, а в лютому 2012 р. відкрив для 800 банків єврозони нову кредитну лінію на суму 529,5 млрд. євро. Ці кошти залишилися переважно в фінансовому секторі й слабо позначилися на обсягах кредитування фізичного сектору економіки [2].

Економічні експерти визнають, що подолати структурну слабкість європейського економічного і фінансового комплексу значно важче, ніж впоратися з борговою кризою в окремій країні. Досі структура економічного регулювання єврозони поширювалася лише на питання грошового обігу, тоді як бюджетна та економічна політика залишалися в компетенції національних урядів. Хоча європейські лідери досягли певного успіху в організаційних реформах, узгоджені заходи вочевидь недостатні для досягнення реального зближення економічної та бюджетної політик, що вважається підставою для створення справжнього економічного союзу. Очевидна неготовність національних урядів погодитися на радикальний перегляд установчих договорів ЄС визначає поступове просування до двохшвидкісної Європи, в якій відносини в межах певної групи країн будуть позначені більш глибоким ступенем інтеграції. Вважається, що в цілому для ЄС такий варіант еволюції є найліпшим, оскільки він дасть можливість уникнути кризи, яка може загрожувати країнам ЄС «у повному складі».

Втім і в двохшвидкісному режимі розвитку ЄС потенційно можливі два потенційні сценарії. Перший сценарій передбачає посилення інтеграційних зв'язків у євроні без накладення на її учасників нових договірно-правових зобов'язань, тобто без реформи й чергового перегляду установчих договорів. Країни єврозони, разом з іншими членами ЄС, які захочуть приєднатися до правил єврозони, складатимуть більш консолідоване ядро, яке зможе частково використати вже існуючі норми і можливості європейського законодавства (стаття 20 Договору про ЄС та статті 326-334 Договору про функціонування ЄС) з питань, які важливі для «правильного функціонування єврозони без підриву (спільного) внутрішнього ринку» [12, р. 18]. Такі можливості вже передбачені в базових договорах ЄС. Зокрема стаття 136 Договору про функціонування ЄС дозволяє Європейській Раді ухвалювати заходи, «специфічні для країн-членів» єврозони, й обумовлює, що лише країни єврозони можуть брати участь у голосуванні з цих питань. Окрім цього, стаття 138 в принципі дозволяє консолідоване представництво єврозони в міжнародних фінансових організаціях – МВФ та Світовому банку.

Використовуючи положення про можливість «поліпшеної співпраці», яка передбачена в статті 20 Договору про ЄС та статті 273 Договору про функціонування ЄС, єврогрупа може застосовувати певні заходи у сферах, які виходять за межі базових договорів ЄС. Наприклад, узгоджувати різні види та ставки оподаткування, спільні нормативи та оцінки бази оподаткування банків і корпорацій, параметри соціальної політики та лібералізації національних ринків праці з метою сприяння більшій мобільності робочої сили, узгоджувати єдині директиви та заходи з регулювання імміграції, адаптовані до потреб ринку праці, узгоджувати нормативи в галузі цивільних правовідносин, включаючи уніфікацію договірного приватного та сімейного права, що також може сприяти збільшенню соціальної мобільності. За будь-яких обставин залишається нагальним подальше вдосконалення правил і норм діяльності Європейського стабілізаційного механізму (ЄСМ), тим більше, що останні рішення свідчать про наміри уряду ФРН зберегти обидві фінансові інституції – і створений в 2010 р. тимчасовий Європейський фонд фінансової стабільності, і створений 8 жовтня 2012 р. ЄСМ, що почав діяти з 2013 р. в якості міжнародної організації, що за багатьма ознаками нагадуватиме МВФ.

На практиці і пакт «Єврозона плюс», розроблений в 2011 р., як і численні ініціативи з приводу розширення повноважень ЄЦБ та створення регуляторного механізму в банківській сфері, ґрунтуються на добровільній згоді сторін виконувати ухвалені рішення – узгоджувати національне законодавство, дотримуватися нових обмежень та сприяти посиленню повноважень керівних структур. Проте кожна з сторін має формальне право сама вирішувати, чи вона приєднується до нового напряму спільної політики, чи залишає за собою право автономного ухвалення рішень у кожному конкретному випадку. Тобто хоча для досягнення кінцевої мети співпраця в напрямі створення економічного і монетарного союзу має забезпечуватися дисципліною та солідарністю, механізми «поліпшеної співпраці» не гарантують добровільного обмеження повноважень національного суверенітету окремими учасниками. Принаймні, це стосується ухваленого міністрами фінансів ЄС рішення про створення банківського союзу єврозони (13. 12. 2012 р.), який з березня 2014 р. має діяти в формі єдиного наглядового органу для всієї банківської системи ЄС. За цією схемою, прямий контроль ЄЦБ поширюватиметься на всі банки з активами більше 30 млн. євро. Водночас, Європейський банківський регулятор матиме повноваження закривати будь-який банк у разі порушення загальних нормативів. Цей механізм також передбачає можливість прямого надання допомоги окремим країнам з боку стабілізаційних фондів єврозони.

Другий сценарій виглядає продовженням інтеграції на засадах політичного федералізму. Його ознакою вважається ухвалення юридично зобов'язуючих договорів і угод, які мають стимулювати дисципліну і посилювати механізми спільної відповідальності. Проводячи цей план, президент Європейської Комісії Ж.-М. Баррозу в своєму щорічному виступі перед депутатами Європарламенту (12. 09. 2012 р.) виклав своє бачення перспектив розвитку ЄС. Основна пропозиція його доповіді полягала в перегляді теперішнього політичного статусу союзу та перетворенні інтеграційної спільноти на «федерацію національних держав» [6].

Скорочення обсягів суверенітету Ж.-М. Баррозу назвав передумовою переходу до повної інтеграції, яка необхідна для забезпечення стабільності в єврозоні. В якості головної умови такого сценарію вважається внесення змін до Лісабонської угоди 2007 р. та чергового коригування базових договорів ЄС. Запропонована схема зводиться до тіснішого згуртування держав єврозони, до яких згодом можуть приєднуватися інші члени ЄС в разі їх готовності виконувати підвищені нормативні вимоги інтеграційного ядра спільноти, тобто до нової редакції процесу розширення всередині вже існуючої спільноти. Водночас Ж.-М. Баррозу заперечив можливість організаційного розколу ЄС унаслідок таких заходів, як, приміром, створення окремого парламенту єврозони [6].

Наприкінці листопада 2012 р. Ж.-М. Баррозу запропонував ухвалення бюджету ЄС з поділом на дві частини, з урахуванням тісніших зобов'язань держав-членів єврозони та окремих розділів, що включають їхні видатки. В межах цього плану знову з'явилися пропозиції про формування повноважних органів єврозони, які б мали перебрати на себе частину прерогатив національних урядів, включно з створенням єдиного казначейства, правом встановлювати податки та випускати спільні облігації.

Хоча при затвердженні бюджету ЄС на 2014-2020 рр. низка країн висловила принципові заперечення проти ухвалення окремого бюджету для країн єврозони, ідея створення окремих повноважних керівних органів для внутрішнього інтеграційного ядра спільноти має впливових прибічників. На загал ситуація виглядає наступним чином. В Європейській Раді при голосуванні з питань, що стосуються єврозони, беруть участь лише країни єврогрупи, однак вони не можуть самотужки вирішувати питання, пов'язані зі зміною по-

ложень установчих договорів ЄС. Натомість у співтоваристві «Єврозона плюс», яка включає держави-учасниці Договору про стабільність, координацію та управління (2012 р.), беруть участь 23 країни – 18 країн-членів Єврозони та 5 інших країн, які погодилися з умовами бюджетного пакту. Що стосується Європейського парламенту, його депутати від усіх 28 країн-членів мають однакові права щодо всіх питань порядку денного.

Схоже, подальший розвиток інтеграційного процесу в бік економічного і валютного союзу потенційно можливий лише за вибіркової (або часткової) участі країн єврогрупи та держав, які мають намір приєднатися до неї в майбутньому. В разі посилення суперечностей довкола темпів просування в бік економічного і монетарного союзу цілком можливе суттєве загострення суперечностей між урядами та фінансовими колами низки провідних держав (Великої Британії, Франції та Німеччини), які мають власні погляди на розвиток європейських процесів. Британський уряд неодноразово погрожував накладити вето на рішення ЄС, включаючи бюджет, якщо в ньому не будуть враховані застереження Лондона, хоча й не заперечував проти закріплення окремих статей видатків для країн єврозони. Причина в тому, що впровадження нових інструментів європейського банківського регулювання може позбавити британські фінансові інститути відносних конкурентних переваг та зруйнувати статус Британії як провідного міжнародного фінансового центру. За цих умов британський уряд схиляється до реформи ЄС в бік більшої гнучкості, позначеної закріпленням асиметрії зобов'язань окремих країн-членів.

Уряд ФРН зацікавлений в зміцненні єврозони та впровадженні інструментів економічного та монетарного союзу, проте заперечує випуск спільних європейських боргових облігацій (євробондів), запровадження яких означатиме перекидання боргових зобов'язань окремих країн на всіх учасників інтеграційного ядра ЄС. На думку німецького уряду найліпшим способом розв'язання проблеми є створення кожною з країн єврозони власного страхового фонду для підтримки національного ринку державних облігацій. Зі свого боку Франція (з певними застереженнями), Люксембург та країни Південної Європи обстоюють викуп національних боргів ЄЦБ, випуск спільних європейських облігацій та спільну відповідальність єврозони по боргових зобов'язаннях окремих країн.

За наявних обставин консолідація ЄС за допомогою «поліпшеної співпраці» виглядає малопродуктивною, а підписання нових міжнародних угод, які могли б подолати інституційну млявість ЄС, викликає пасивний спротив. Як стверджував М. Леонард (директор Європейської ради з міжнародних відносин), криза ЄС не буде вирішена без розв'язання проблеми інституціональних механізмів двохшвидкісного розвитку, що дозволить зміцнити позиції інтеграційного угруповання у світі та дозволить оновити політичний порядок денний [3, с. 15]. Окрім суто економічних чинників, перетоку капіталів і боргових проблем теперішні політичні розбіжності між членами ЄС стосуються п'яти ключових елементів:

- створення прототипу міністерства фінансів для єврозони, здатного розробити податкові й бюджетні правила та забезпечити їх виконання;
- здатності нарощувати власні ресурси;
- створення єдиної системи банківського нагляду, регулювання і страхування вкладів;
- визначення формату спільного представництва в міжнародних організаціях;
- створення механізму демократичної легітимності процесів на новому етапі інтеграції [3, с. 15-16].

На загал мова йде про балансування політичного керівництва ФРН, Франції та низки інших країн єврогрупи довкола примусової диференціації ЄС на більш інтегроване ядро,

яке братиме участь в інтеграційних заходах нового покоління, та решту держав, які зберігатимуть власні валюти й обмежуватимуться членством у спільному ринку товарів і послуг. Принаймні, така можливість вже обговорювалася в ході франко-німецьких консультацій восени 2011 р. [11]. За свідченням осіб, знайомих з деталями переговорів, з метою посилення ефективності реформ припускалась навіть можливість певного скорочення членства єврозони.

Висновки. В умовах глобального загострення економічних суперечностей політичні розбіжності та багатоманітність політичних і соціально-економічних систем країн-членів ЄС стимулювали усвідомлення необхідності подальшої модернізації його інститутів та пошуку більшої ефективності механізмів ухвалення політичних рішень. Основний вектор інституціональних реформ у ЄС дозволяє стверджувати, що в разі прискорення диференціації на «федеративне ядро» і «конфедеративну напівпериферію» виглядає ймовірним подальше розширення ЄС до приблизно 35 країн-учасниць. При цьому нова схема розподілу бюджетних витрат і субсидій між членами єврозони та периферійними країнами усуне деякі наявні перешкоди, пов'язані з конкуренцією держав за одержання частки структурних фондів.

Враховуючи механізми Європейської політики сусідства, система зв'язків у європейському просторі може набути тришарової структури, що складатиметься з групи країн більш інтегрованої єврозони, бідніших країн Південно-Східної та Центральної Європи, які підлягатимуть довготривалому реформуванню, та «зовнішньої» периферійної зони докола ЄС, що включатиме країни «Східного партнерства» і, можливо, окремі країни Середземномор'я. Втім, «двохшвидкісна» модель можлива і всередині самої єврозони, принаймні на період до остаточного одужання обтяжених боргами економік Греції, Італії, Іспанії, Португалії та Ірландії. В разі розв'язання інституціональної дилеми до «внутрішнього» інтеграційного ядра ЄС входитимуть країни з найбільш ефективними економіками – ФРН, Франція, держави Бенілюкс, Австрія, Фінляндія. Потенційно можливим виглядає оформлення особливого статусу Великої Британії, а також збереження певної автономії Швецією, Данією та Чехією. Втім, не варто виключати, що й деякі інші країни заперечуватимуть проти стрімкого розширення зобов'язань у бюджетній та інших сферах колективної відповідальності.

Список використаної літератури

1. Клименко І. В. Ризики європейського інтеграційного проекту: виклики та можливість для України / І. В. Клименко, І. В. Ус. – К. : НІСД, 2012. – 88 с.
2. Кредиты ЕЦБ банкам не дошли до частного сектора европейских стран. – 30.03.2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://allbanks.com.ua/news/view/Kredit-ETSB-bankam-ne-doshli-do-chastnogo-sektora-evropeyskih-stran>.
3. Леонард М. Как реорганизовать Европу / М. Леонард // Pro et Contra. – 2012. – Т. 16. – № 1-2 (54). – Январь – апрель. – С. 15-32.
4. Орлик О. В. Трансформація Європейського Союзу під впливом кризи єврозони: висновки для України / О. В. Орлик, С. А. Гуцал. – К. : НІСД, 2012. – 64 с.
5. Энтин М. Л. Европейский Союз как один из ведущих международных игроков / М. Л. Энтин // Вестник международных организаций: образование, наука, новая экономика. – 2009. – № 2. – С. 29-47.
6. Barroso: «We will need to move towards a federation of nation states» / EurActiv.com PLC. – 2012. – 12 September. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euractiv.com/priorities/barroso-seeks-public-space-launch-news-514761>.

7. Marshall A. G. Bilderberg 2011: The Rockefeller World Order and the «High Priests of Globalization» / A. G. Marshall / Global Research. – 2011. – June 16. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: – <http://www.globalresearch.ca/bilderberg-2011-the-rockefeller-world-order-and-the-high-priests-of-globalization/25302>.
8. Mortensen J. Economic Policy Coordination in the Economic and Monetary Union: From Maastricht via the SGP to the Fiscal Pact / J. Mortensen [CEPS Working Document No. 381]. – Brussels : Centre for European Policy Studies, 14 August 2013. – 23 p.
9. Ó Broin P. How to Change the EU Treaties: An Overview of Revision Procedures under the Lisbon Treaty / P. Ó Broin [CEPS Policy Brief No. 215]. – Brussels : Centre for European Policy Studies, 27 October 2010. – 7 p.
10. Ó Broin P. The Treaty of Lisbon: A Second Look at the Institutional Innovations / P. Ó Broin, P. M. Kaczyński. – Brussels : CEPS, 2010 – 204 p.
11. Toyer J. French and Germans Explore Idea of Smaller Euro Zone / J. Toyer, A. Breidhardt // Reuters. – 2011. – 9 Nov. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.reuters.com/article/2011/11/09/us-eurozone-future-sarkozyidUSTRE7A85VV20111109>.
12. Treaty on stability, coordination and governance in the Economic and Monetary Union. – 2012, 2nd March. – T/SCG/en. – 24 p. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.consilium.europa.eu/media/1478399/07_-_tscg.en12.pdf.

TRENDS AND DYNAMICS OF INSTITUTIONAL REFORMS IN THE EUROPEAN UNION

Tolstov S. V.

Candidate of History, associate professor, leading research fellow at the State enterprise «The Institute of World History of the National Academy of Sciences of Ukraine».

Abstract. *The article deals with the process of structural reforms and institutional development within the EU at the time of the continuing global economic crisis. It focuses on the debates surrounding the search of viable models for solving management problems related to the establishment of the Economic and Monetary Union. There are two possible scenarios of differentiation within the EU which provide for the further integration based on existing EU treaties and/or on the basis of new agreements conducted by just a part of the EU member states.*

Proposed institutional reforms of the EU governing bodies and institutions reflect differences in attitudes of the Brussels bureaucracy and governments of some EU countries. Processes of institutional change affect budgetary management, coordination of economic policies of the EU and its member states, management of foreign economic activity, humanitarian and social issues as well as the formation of a more consolidated common foreign policy. Signing of the interstate Treaty on stability, coordination and governance in the Economic and Monetary Union (TSCG, 2012) was an important measure designed to accelerate the harmonization of economic policies of the EU member states.

Economic and political strengthening of Germany is one of the main factors influencing the direction and dynamics of institutional reforms in the EU. The rapid introduction of federal circuits and principles however does not seem realistic. Many EU member states prefer to preserve autonomy in decision making and selective participation in a number of the EU common policies, mechanisms and programs. Signing of the Lisbon version of the EU founding treaties implied limitation and reduction of the principle of «mixed competence», which was implemented in many areas of the EU policies, and the extension of the exclusive competence of the Union. However, given the increasing trends of multipolarity and the growing influence of Ger-

many, the political circles of different EU member states express intensified sentiments in favor of preserving the role of national governments in decision making and opportunities for their foreign policy maneuvering.

Key words: *EU, European Commission, eurozone, institutional dilemma, integration, differentiation, Stability and Growth Pact, TSCG, Economic and Monetary Union.*

Referances

1. Klymenko I. V. Ryzyky evropeys'kogo integratsiynogo proyektu: vyklyky ta mozhlivosti dlya Ukraïny / I. V. Klymenko, I. V. Us. – K. : NISD, 2012. – 88 s.
2. Kredity YETSB bankam ne doshli do chastnogo sektora evropeyskikh stran. – 30.03.2012. [Electronic resource]. – Access mode: <http://allbanks.com.ua/news/view/Krediti-ETSB-bankam-ne-doshli-do-chastnogo-sektora-evropeyskikh-stran>
3. Leonard M. Kak reorganizovat' Evropu / M. Leonard // Pro et Contra. –2012. – Т. 16. – № 1-2 (54). – Yanvar' - aprel'. – S. 15-32.
4. Orlyk O. V. Transformatsiya Evropeys'kogo Soyuzu pid vplyvom kryzy evrozony: vysnovky dlya Ukraïny / O. V. Orlyk, S. A. Gutsal. – K. : NISD, 2012. – 64 s.
5. Entin M. L. Evropeyskiy Soyuz kak odin iz vedushchikh mezhdunarodnykh igrokov / M. L. Entin // Vestnik mezhdunarodnykh organizatsiy: obrazovaniye, nauka, novaya ekonomika. – 2009. – № 2. – S. 29–47.
6. Barroso: «We will need to move towards a federation of nation states» / EurActiv.com PLC. – 2012. – 12 September. [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.euractiv.com/priorities/barroso-seeks-public-space-launch-news-514761>.
7. Marshall A. G. Bilderberg 2011: The Rockefeller World Order and the «High Priests of Globalization» / A. G. Marshall / Global Research. – 2011. – June 16. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://www.globalresearch.ca/bilderberg-2011-the-rockefeller-world-order-and-the-high-priests-of-globalization/25302>.
8. Mortensen J. Economic Policy Coordination in the Economic and Monetary Union: From Maastricht via the SGP to the Fiscal Pact / J. Mortensen [CEPS Working Document No. 381]. – Brussels : Centre for European Policy Studies, 14 August 2013. – 23 p.
9. Ó Broin P. How to Change the EU Treaties: An Overview of Revision Procedures under the Lisbon Treaty / P. Ó Broin [CEPS Policy Brief No. 215]. – Brussels : Centre for European Policy Studies, 27 October 2010. – 7 p.
10. Ó Broin P. The Treaty of Lisbon: A Second Look at the Institutional Innovations / P. Ó Broin, P. M. Kaczyński. – Brussels : CEPS, 2010 – 204 p.
11. Toyer J. French and Germans Explore Idea of Smaller Euro Zone / J. Toyer, A. Breidhardt // Reuters. – 2011. – 9 Nov. [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.reuters.com/article/2011/11/09/us-eurozone-future-sarkozyidUSTRE7A85VV20111109>.
12. Treaty on stability, coordination and governance in the Economic and Monetary Union. – 2012, 2nd March. – T/SCG/en. – 24 p. [Electronic resource]. – Access mode: http://www.consilium.europa.eu/media/1478399/07_-_tscg.en12.pdf.

НАПРАВЛЕНИЯ И ДИНАМИКА ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ РЕФОРМ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ

Толстов С. В.

Кандидат исторических наук, доцент, ведущий научный сотрудник Государственного учреждения «Институт всеобщей истории Национальной Академии наук Украины».

Аннотация. *В статье проанализированы структурные реформы и процессы институционального развития в ЕС в условиях глобального экономического кризиса. Представлен обзор дискуссии, касающейся поиска более эффективных моделей управления в рамках интеграционного сообщества, связанных с формированием экономического и монетарного союза. Определены два потенциально возможных сценария дифференциации в рамках ЕС, которые предусматривают дальнейшее развитие интеграционного взаимодействия в еврозоне на основе действующих договоров, и/или на основе заключения*

новых соглашений с частичным участием стран ЕС, согласных с введением более интенсивных механизмов координации и взаимодействия.

Проекты реформирования руководящих органов и институтов ЕС отражают различие целей и походов брюссельской бюрократии и правительств отдельных стран ЕС. Институциональные изменения затрагивают бюджетное регулирование, координацию экономической политики ЕС и его государств-членов, управление внешнеэкономической деятельностью, проблемы гуманитарного и социального характера, а также формирования консолидированной внешней политики. Подписание межгосударственного Договора о стабильности, координации и управлении в рамках экономического и монетарного союза (2012 г.) стало одной из мер, призванных ускорить гармонизацию экономической политики отдельных стран ЕС.

Экономическое и политическое усиление Германии является одним из главных факторов, влияющих на направленность и динамику институциональных реформ в ЕС. В сложившейся ситуации быстрое введение федеративных схем и принципов не представляется реалистичным. Многие государства-члены ЕС продолжают настаивать на сохранении автономии в принятии решений и отдают предпочтение выборочному участию в ряде общих политик, механизмов и программ, реализуемых в рамках ЕС. Принятие Лиссабонской версии учредительных договоров ЕС предполагало ограничение и сокращение принципа «смешанной компетенции», который сохранялся во многих сферах деятельности ЕС, и расширение сферы исключительной компетенции Союза. Однако с учетом усиления тенденций многополярности и роста влияния Германии, в политических кругах отдельных стран ЕС усиливаются настроения в пользу сохранения полномочий национальных правительств в принятии решений и возможностей для лавирования в сфере внешней политики.

Ключевые слова: ЕС, Европейская Комиссия, еврозона, институциональная дилемма ЕС, интеграция, дифференциация, «Бюджетный пакт», Экономический и Монетарный Союз.